

Den sociala revolutionen

Peter Kropotkin

1919

Efterföljande uppsats är ett avsnitt ur en efterskrift till "En upprorsmans ord", skrivet av Krapotkin i Moskva år 1919. Genom tillmötesgående från utgivarna av Krapotkins samlade skrifter ha vi satts i stånd att återgiva detta intressanta aktstycke. Problemet om den sociala revolutionen är den revolutionära rörelsens allra viktigaste, och vi äro förvissade om, att våra läsare med intresse skola taga del av de tankar, som Krapotkin här framför. Det finns här åtskilliga nya synpunkter som måste vinna beaktande.

Red.

Efter mitt utträde ur fängelset i början av 1886 började jag att i vår tidning mera detaljerat behandla frågan om reorganiseringen av livet genom en social revolution. Med kännedom om i vilken omfattande grad man i de latinska länderna fäste sina förhoppningar vid bildandet av *oavhängiga kommuner*, tog jag framförallt sikte på en stor stadskommun, som befriade sig från det kapitalistiska oket - speciellt Paris med sin arbetarebefolkning, intelligent, med känsla för oberoende och - tack vare sin historiska erfarenhet - i besittning av stor organisatorisk duglighet.

Dessa artiklar utgavos senare (1892) i en volym för vilken Elisée Reclus hade föreslagit titeln "Conquête du Pain" (Erövringen av brödet). Detta namn var väl valt, ty den gav uttryck för den grundläggande idén hos boken, framförallt att det väsentliga under den sociala revolutionens period icke skulle vara den politiska reorganiseringen av samhället, men *frågan om bröd åt alla*, frågan om att kunna tillfredsställa alla de viktigaste behoven hos befolkningen: anskaffandet av föda, kläder, bostäder, etc. Jag försökte på samma gång bevisa, att arbetarna i en stor stad skulle *själva* kunna organisera sig för ett fritt liv i den fria kommunens sköte, utan att vänta att detta liv skulle organiseras för dem av funktionärer, som voro utrustade med alla möjliga egenskaper.

Man måste dessvärre erkänna, att socialisterna och arbetarna i allmänhet, som förlorat hoppet på en nära förestående revolution, icke intresserade sig tillräckligt för frågan om vilken karaktär det skulle vara önskvärt att kunna giva revolutionen. Det är först många år senare, när den syndikalistiska rörelsen hade börjat slå rötter i Frankrike, som ett annat verk över samma ämne utkom. Vår kamrat Pouget har i sin bok "Comment nous feront la Revolution"⁽¹⁾ sökt beskriva hur en social revolution skulle kunna genomföras i Frankrike *under ledning av de syndikalistiska organisationerna*, hur arbetarnas fackliga organisationer och kongresser, utan att vänta sig något av dem som aldrig försumma att tillägna sig makten, själva skulle kunna genomföra exproprieringen av kapitalisterna och organisera produktionen på ny grundval utan att härför behöva avbryta produktionen. Det är klart att endast arbetarna genom sina organisationer någonsin skola kunna åstadkomma detta, och oaktat jag i vissa detaljer hyser en annan uppfattning än Pouget, så rekommenderar jag med fullt förtroende denna bok till alla som förstår nödvändigheten av den sig annalkande sociala rekonstruktionen, som mänskligheten kommer att konfronteras med.

Kort efter mitt utträde ur fängelset blev jag nödsakad att lämna Frankrike. Jag slog mig ned i England, där jag hade tillfälle att studera det ekonomiska livet i ett stort industriland, att studera det i praktiken och icke blott genom de böcker i vilka ekonomerna sedan mer än hundra år tillbaka upprepar samma misstag som sina föregångare. Varje gång jag höll föredrag i de olika städerna i England och Skottland, tog jag tillfället i akt att ingående samtala med arbetarna och att besöka alla slags fabriker och verkstäder - stora och små - kolgruvor och skeppsvarv, utan att glömma bort de små verkstäderna i så betydande centra för den mindre produktionen som Sheffield och Birmingham. Jag besökte också konsumtionskooperationens stora centra, som "Wholesale Cooperative" i Manchester såväl som försöken till kooperativ produktion, som redan började utbreda sig. Sålunda förskaffande mig upplysningar om det *verkliga livet* hade jag ständigt för ögonen denna fråga: "Vilken form skulle en social revolution kunna taga för att utan allt för stora skakningar genomföra avskaffandet av en produktion, bedriven av privata och aktieägare för profitens skull och införandet av en produktion och ett utbyte av produkterna, som organiseras av producenterna och konsumenterna själva, för att på bästa sätt tillfredsställa befolkningens behov?"

Granskningen av dessa frågor ledde till tvenne konklusioner:

⁽¹⁾ Utgiven på svenska under titeln *Hur vi gjorde revolution*, Federativs förlag. Ö. a.

Den *första* av dem var, att framställandet av födoämnen och alla produkter, samt utbytet av dessa produkter, var ett sådant komplicerat företag, att statssocialisternas planer, som oundvikligen förde till partidiktatur, skulle visa sig vara absolut odugliga så snart de började tillämpas på livet.

Ingen som helst regering skall någonsin kunna vara i stånd till, påstå vi, att organisera produktionen om icke arbetarna själva gå i lag med det inom varje industri, inom varje yrke genom förmedling av sina fackliga organisationer. Ty inom varje produktiv verksamhet uppstår det och kommer det att dagligen uppstå tusentals svårigheter som ingen regering varken kan lösa eller förutse.

Det är alldeles omöjligt att förutse allt på förhand. Det är nödvändigt att livet självt och ansträngningarna från tusentals intelligenser på ort och ställe skola kunna samverka vid utvecklandet av det nya samhällssystemet och finna de bästa betingelserna för att tillfredsställa det lokala behovets tusende manifestationer.

De teoretiska återuppbyggnadsplanerna skola naturligtvis icke vara onyttiga under den förberedande perioden. De väcka tankar till liv och tvingar till allvarliga reflexioner över den invecklade organism, som de civiliserade samhällena äro. Men å andra sidan förenklar dessa planer allt för mycket de problem, som mänskligheten är kallat att lösa. Och om man skulle börja att förverkliga *dessa* program, så skulle man aldrig lyckas att ordna *livet*. Ett sådant kaos skulle bli resultatet, att det kunde leda till den ohyggligaste reaktion.

Många av de engelska arbetarna - måhända därför att de sedan lång tid tillbaka (d. v. s. sedan tiden för den chartistiska rörelsen 1836-1848) sysselsätta sig med den sociala reorganisationen - betraktar problemet på följande sätt: först och främst, säga de, måste man organisera starka och mäktiga fackföreningar på alla arbetslivets områden, även hamnarbetarna och jordbruksarbetarna.⁽²⁾ Därefter måste man sammansluta dem till nationella och internationella förbund. Och då man på detta sätt blivit en verklig kraft måste man ställa hela produktionen under organisationernas absoluta kontroll, avlägsna det kapitalistiska våldet och upprätthålla ordningen inom hela produktionen och konsumtionen till bästa för hela landets befolkning.

De engelska arbetarna göra med andra ord de idéer till sina egna, som framträdde redan 1830 hos Robert Owen, när denne sökte bilda sina *arbetareunioner*. Senare sökte de engelska *trade unions* (fackföreningar) att samman med representanter för de franska arbetarna förverkliga dessa idéer om internationell sammanslutning, när de efter sitt första sammanträffande i London 1862 bildade den *första* Internationalen.

Denna organisation representerade, som bekant, en *internationell sammanslutning av fullständigt a-politiska arbetarefackföreningar*, vilka fullföljde ett dubbelt syfte: en daglig kamp mot kapitalet och *åstadkommandet av grundvalen för ett nytt socialistiskt system*. Men då "blandade sektioner" även kunde vinna anslutning, så fick detta till följd att personer anslöto sig, som icke tillhörde någon yrkesförening, men som eftersträvade arbetets befrielse från kapitalets ok. Denna international existerade ända till slutet av 70-talet, när den blev undertryckt genom oupphörliga förföljelser från regeringarna och genom intriger från de politiska partierna. Den *andra* Internationalen var icke en sammanslutning av arbetarnas fackliga organisationer; den blev en sammanslutning av de olika ländernas socialdemokratiska partier.

Med den första Internationalens försvinnande försvann i England den kraft, som, enligt stiftarnas tanke, ibland de engelska fackorganisationerna skulle ha utbredd idén om den sociala revolutionens annalkande och nödvändigheten av att den förbereddes av arbetarna själva. De lokala fackorganisationernas dagliga kamp emot exploatörerna har undanträngt de längre bort belägna målen. Och det måst erkännas, att majoriteten av de aktiva medlemmarna inom de fackliga organisationerna, de som idag för dag arbeta för dessa organisationer och deras strejker, förlorade ur sikte arbetareorganisationernas slutmål - den sociala revolutionen. Det är först under de sista fem eller sex åren före kriget som man förnam ett återuppvaknande intresse för detta grundläggande problem - under inflytande av ett liknande uppvaknande över hela världen.

I detta avseende har isynnerhet de syndikalistiska rörelserna i Frankrike och Italien övat inflytande och uppvaknandet i Förenta Staterna, där det under namn av "Förenta Industriarbetare" utvecklats en rörelse som direkt tagit till uppgift kampen emot kapitalet med hänsyn till "överförandet av all industri från kapitalisternas händer till de i mäktiga fackorganisationer sammanslutna producenterna. Den första revolutionen i Ryssland, 1905, har också övat inflytande i samma riktning, liksom den allmänna, nervösa situationen inom Europas

⁽²⁾ Tidigare och ända till 80-talet existerade det fackföreningar endast inom vissa branscher. Kvinnorna exempelvis hade inga fackföreningar fastän det enbart inom textilindustrin sysselsattes 700,000. Snickeriarbetarna tillät medlemskap i sina fackföreningar endast för dem som förtjänade minst tio pence per timma, och så vidare.

sociala liv under de år som närmast föregingo kriget. Den fasansfulla tid, som kriget låtit som genomleva, och det elände som kriget medfört för hela världen, samt den ryska revolutionen, ställer utan tvivel hela världen inför frågan om nödvändigheten av en social revolution.

Men - det är åtskilligt mycket merea att säga om denna rörelse än vad jag kan säga här. Jag återgår därför till de slutledningar till vilka jag kommit vid studerandet av det ekonomiska livet i England.

Den *andra* slutledning till vilken jag kom var följande: de civiliserade ländernas nuvarande ekonomiska liv är *uppbyggt på en felaktig bas*. Den teori som de ekonomiska vetenskapsmännen lovprisa består däri, att jordens folk delas i tvenne kategorier: den ena är tack vare sin överlägsna uppfostran kallad att framförallt sysselsätta sig med framställningen av alla slags varor - textilier, alla slags maskiner, motorer etc; den andra är på grund av sin begränsade förmåga dömd till att frambringa levnadsmedel till folken av den förra kategorien och råprodukter till deras fabriker. Varje lära i politisk ekonomi ger uttryck åt denna teori. Det är härigenom den engelska bourgeoisien skaffar sig sina rikedomar och det är på samma sätt övriga länder vilja skapa sig rikedomar - genom utvecklandet av sin industri på bekostnad av de efterblivna folken.

Men ett mera djupgående studium av det ekonomiska livet och de industriella kriserna i England och andra länder i Europa leder oss till en annan konklusion. *Det är icke längre möjligt*, att tillskansa sig rikedomar på det sätt som England gjort ända hitintills. Intet civiliserat land vill förbli - och förblir icke - i den ställning, att det blott levererar råprodukter. Alla länder hoppas att hos sig kunna utveckla en industri för färdiga produkter och alla arbeta sig gradvis fram till detta mål. Den tekniska skolningen kan icke förbli ett privilegium för ett enda land så framt det icke *med vapenmakt undertrycker de grannländer*, som hos sig önska frambringa skolning och industri. Beträffande tendensen att för detta syfte underkiva folken, en tendens som framträtt under de sista fyrtio åren, icke minst hos Tyskland, ledde den hela världen till det förfärliga krig som kostat Europa och Förenta Staterna mer än sex miljoner stupade och mer än tio miljoner som dött av sjukdomar och av sina sår, utan att tala om ödeläggelsen i Belgien och i Nordfrankrike, eller om den otroliga förstörelsen av levnadsmedel, kol och metaller som den civiliserade världens alla folk nu lida brist på.

Under tiden framträdde ett folk, under de sista femtio åren, och intog sin plats i de civiliserade folkens mitt: Nordamerikas Förenta Stater. Detta folk har visat, att åttio miljoner invånare kunna uppnå rikedom och en oerhörd makt utan att behöva utsuga andra folk, men endast *genom att hos sig själv parallellt utveckla jordbruk och industri* med hjälp av maskiner, järnvägar, fria sammanslutningar och utbredande av upplysning och kunskap.

Frankrike har också delvis utvecklats i samma riktning och denna slående erfarenhet har i grund och botten förändrat de gängse nationalekonomiska teorierna. *Vägen till utvecklandet av folkens välstånd går genom en förening av jordbruk och industri och icke genom uppdelning av folken i industridrivande och jordbruksdrivande folk*. En sådan uppdelning leder med nödvändighet mänskligheten oavbrutet till krig för tillroffandet av marknader och slavar åt industrien.

Jag har studerat denna vitala och omfattande fråga i en serie artiklar som publicerades åren 1890-1895 och dessutom i ett arbete betitlat "Champs, Usines et Ateliers" (Jord, fabriker och verkstäder). Det var nödvändigt att studera många sidolöpande problem och lära sig mång ating för att genomföra arbetet. Men den mest betydande slutledning jag kom till var denna: *Vi äro långt ifrån att vara så rika, som vi tro, när vi*, under en promenad i våra stora städers gator, se de rikas luxuösa palats, de lysnade ekipagen och den rikt klädda skaran av promenerande. England är världens rikaste land. Men om man lägger samman allt vad det erhåller från sin jord, sina kolgruvor och sina talrika fabriker och verkstäder och delar upp allt detta på alla invånarna i lika stora delar, så når man icke upp till mer än en inkomst av 3, allra högst 4 shilling per dag och invånare. Beträffande Ryssland når man knappast längre än till 50 kopek per dag.⁽³⁾

Därav följer, att den sociala revolutionen, var den än bryter ut, måste betrakta som sin första plikt att redan från första dagen åstadkomma en betydande höjning av produktionen. Under de första månaderna efter revolutionens utbrott kommer konsumtionen av levnadsmedel och alla slags varor att stiga och produktionen

⁽³⁾ En shilling = 90 öre, 50 kopek omkring 1 kr.

samtidigt att sjunka. Å andra sidan kommer den sociala revolutionens land att vara omgivet av en ring av fiendliga eller icke allt för vänligt stämde grannar. "Hur skulle vi kunna leva, när två tredjedelar av den säd, som ENgland behöver, importeras från utlandet?" frågade mig mer än en gång de engelska kamraterna. "Hur skola våra fabriker kunna upprätthålla produktionen, när vi icke ha våra råvaror inom landet?" Och de hde rätt. När jag räknade ut de reserver som funnos i England - allt det som man skulle kunna kalla landets reservfond i händelse av en social revolution - så blev det resultat jag kom till snarast förbryllande. Omedelbart efter skörden finns det en sädesreserv för tre månader, men från januari faller denna reserv till sex veckor. Bomull finns det aldrig större upplag av än för tre månader, ofta endast för sex veckor. Sammaledes är förhållandet med en hel del halvfabrikat, som äro nödvändiga för vissa industrier. Med ett ord - det industriella England lever med sina obetydliga reserver så att säga ur hand i mun.

Men England är icke det enda landet som lever på detta sätt. Alla folk leva på samma sätt under det nuvarande kapitalistiska tillståndet. De är icke länge sedan Ryssland genomgick en serie svåra hungerår under vilka tiotals miljoner av befolkningen ledo hårt. Och ännu befinner sig en tredjedel av Rysslands och Sibiriens befolkning i *ständig* nöd och fattas till och med bröd under tre eller fyra månader av året - utan att tala om bristen på alla andra saker, om deras grova och primitiva redskap, om deras halvt utsvultna kreatur, om bristen på gödningsämnen och - bristen på kunskaper.

Då det med ett ord är ett faktum, att en god tredjedel av invånarna i alla Europas länder lider brist på kläder och allt annat, kommer revolutionen med nödvändighet att leda till en *ökad konsumtion*. Efterfrågan på alla slags varor kommer att ökas medan samtidigt produktionen kommer att minska och till slut kommer man fram till ett tillstånd av allmän hunger, där man lider brist på allt, så som fallet för närvarande är i Ryssland. Det finns blott ett medel för undvikandet av ett sådant förhållande. Vi måste alla förstå, att så snart en revolutionär rörelse bryter ut i ett land, den enda förnuftiga lösningen består däri, att verkstädernas och fabrikerens arbetare, bönderna, alla medborgare själva, redan från rörelsens början, taga hand om landets ekonomi, att de organisera sig och inrikta sina ansträngningar på en *hastig* ökning av all produktion. Men *de skola icke bli övertygade om nödvändigheten härav* förr än alla den nationella ekonomiens allmänna angelägenheter och problem, vilka nu av gammal tradition äro reserverade åt en hel mängd ministrar och kommittéer, *framläggas under en enkel och lättfattlig form för varje by och varje stad, för varje fabrik och verkstad, som deras egen angelägenhet, och när fabriker och verkstäderna, byarna och städerna överlämnas åt dem för att av dem förvaltas.*

På detta sättet leder oss studiet av folkens verkliga liv oundvikligen till den slutledning, att alla folk böra anstränga sig att hos sig självt åstadkomma en mäktig utveckling, att genomföra en fullkomning av jordbruket å ena sidan - medelst en bättre bearbetning av jorden - och samtidigt en fullkomning av tillverkningsindustrien. Det är härigenom man skall finna en underpant till framgång och seger för kampen för arbetets befrielse från det kapitalistiska oket. Det kan icke i framtiden finnas plats för folk, som äro bestämda till att tjäna andra folk. Det är häri och i förståelsen av att det är omöjligt att genomföra en social revolution genom en diktatur, som man finner hörnstenen för den sociala nybyggnaden. Att bygga utan denna är att bygga på lösan sand.

Reformatörerna ha under de trettio, fyrtio senare åren fäst föga uppmärksamhet vid denna sidan av livet. I dag, efter det senaste krigets grymma lärdomar, måste det emellertid stå klart för varje tänkande människa och framförallt för varje arbetare, att sådana krig, och till och med ännu grymmare, *komma att bli oundvikliga så länge vissa länder betrakta som sin uppgift att skapa sig rikedomar genom producerandet av färdiga produkter och sins emellan dela de efterblivna länderna, för att dessa senare skola leverera råstoff, medan de förra upphopa rikedomar på de andras bekostnad.*

Och än mera. Vi ha rätt att påstå, att samhällets återuppbyggande på en socialistisk bas skall förbli omöjligt så länge tillverkningsindustrien och, till följd därav, fabriksarbetarnas välstånd, som förhållandet är nu, bygges på utsugningen av bönderna i det egna och i andra länder.

Man får icke glömma att det numera icke blott är kapitalisterna som exploatera andras arbete och som äro "imperialister".

De äro icke de enda som hoppas att Europa kan i Afrika, Asien och annorstädes erövra billig arbetskraft för erhållandet av råvaror. Efterhand som arbetarna börja att deltaga i den politiska ledningen gripas även de av imperialistiska erövringssmittan. Under det sista kriget hoppades de tyska arbetarna på samma sätt som sina herrar att åt sig erövra en billigare arbetskraft - till och med i Europa, d. v. s. i Ryssland och på Balkanhalvön såväl som i Mindre Asien och i Egypten. Och även de betraktade det som nödvändigt att krossa England och Frankrike som förhindrade Tyskland att göra sina erövringar. Och de franska och engelska arbetarna visade sig fulla av överseende mot sina regeringar, när det från deras sida gällde att göra erövringar i Afrika och Asien.

Det är uppenbart, att man under dessa förhållanden ännu måste motse en rad krig för de civiliserade länderna - krig som bli ännu blodigare och ännu vildare - om icke dessa länder hos sig genomföra en social revolution och återuppbygga sitt liv på en ny och mera social grundval. Hela Europa och Förenta Staterna, med undantag av den utsugande minoriteten, känner nödvändigheten härav.

Men det är omöjligt att genomföra en sådan revolution med hjälp av diktatur och statsmakt. Utan en brett anlagd rekonstruktion nedifrån och upp - av arbetarna och bönderna själva - kommer den sociala revolutionen att bli dömd till bankrutt. Den ryska revolutionen har på nytt bekräftat det och man får hoppas att denna lektion skall bära frukter: att överallt i Europa och Amerika allvarliga ansträngningar måste göras för att i arbetareklassens mitt - bland bönder, arbetare och intellektuella - skapa kadrar för den annalkande revolutionen, kadrar som icke träda i aktivitet på order ovanifrån, men som själva skola vara i stånd att skapa fria former för hela det nya ekonomiska livet.

Det Anarkistiska Biblioteket

Peter Kropotkin
Den sociala revolutionen
1919

Syndikalismen #1 1926

sv.anarchistlibraries.net